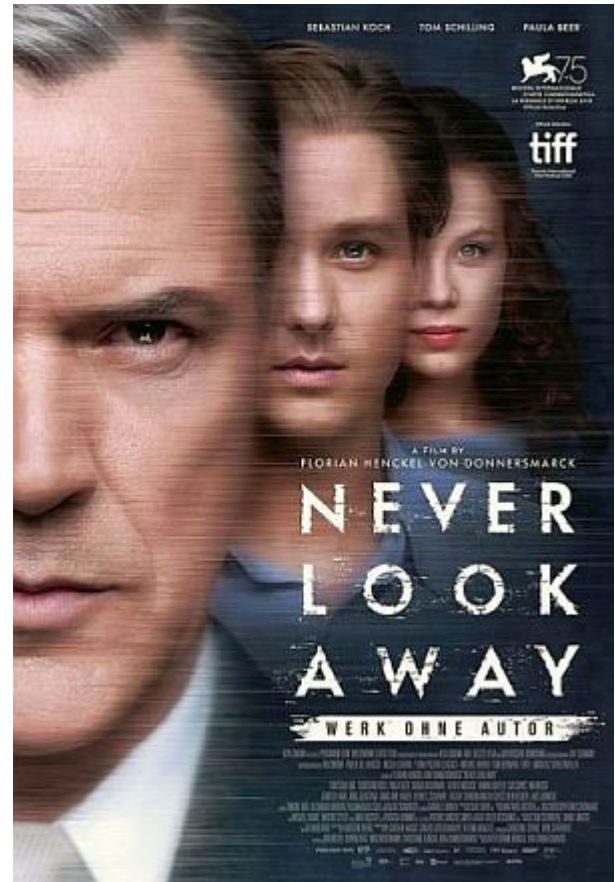

VÆRK UDEN SKABER

Værk uden mening?

Af Bo Torp Pedersen

"Værk uden skaber" er en stort anlagt 'slægtsroman', som følger en kreds af personer i tre kronologisk fortalte etaper af nyere tysk historie: 1) omkring 1938, 2) omkring 1945, 3) 1961 og nogle år derefter. Hovedpersonen er Kurt Barnert. Som dreng ser han sin elskede tante, den frisindede og smukke Elisabeth, der har åbnet hans øjne for malerkunsten, blive ført bort med tvang. Elisabeths frisind inkluderede den malerkunst, som Nazisterne kaldte "entartete Kunst" (Kandinski o.a.), og hun led et psykisk knæk, da hun blev udvalgt til overrække en buket til Nazi-fører Adolf Hitler.

Filmens alvidende fortæller lader os filmtilskuere se Elisabeths grumme skæbne fra tvangs-sterilisering til udryddelses-lejr, idet hun i Nazisternes øjne var et "lebensunwertes Leben" – og lader os stifte bekendtskab med den SS-læge, som stempler hende og hendes dokumenter. Denne professor Carl Seeband ser vi senere blive en typisk embedsmand-vendekåbe og overlever i DDR – beskyttet af en officer fra Den røde Hær, hvis hustru og barn den kyndige Seeband redder under en kompliceret fødsel.

Seebands og Barnerts veje krydses i 1960'erne på ironisk måde. Således forsøger filmen altså at være både slægts-fortælling og udvalgte tidsbilleder. I øvrigt er Kurt Barnert en rolle

efter autentisk model, nemlig maleren Gerhard Richter, men det er uden betydning for filmoplevelsen.

Jeg synes, filmen fungerer bedst i nogle af disse tidsbilleder – f. eks. indtrykket af diktatet om 'socialistisk realisme', som malerne skulle følge i DDR, og den ironiske skildring af den helt udflippede 'kunst' i Vesten, som også udhulede ethvert begreb om kunstnerisk kvalitet (eksemplet er Die Düsseldorfer Kunstakademie). Person-tegningen virker derimod svagere. Tom Schilling som den voksne Barnert virker næsten blank, og de to kvinder i Barnerts liv – tante Elisabeth og kæresten Ellie (dvs. også Elisabeth) – er utrolig smukke og ligner hinanden i det ydre, men deres karakter står svagere, især Ellies.

Filmen går i u-balance, fordi Sebastian Koch giver SS-lægen og vendekåben en tyngde og farlighed, som 'overstråler' de andre personer i filmen. Til gengæld går en anden fin skuespiller, Jörg Schüttauf, lidt tabt i rollen som Kurt Barnerts far, idet han skrives tidligt – og ikke særlig velbegrundet – ud af historien.

Filmens titel får først mening til sidst, da Barnert finder sin kunstneriske stil – en malerisk bearbejdelse af amatørfotos – og kalder denne stil for 'værk uden skaber' (en stil à la Andy Warhol). Barnert fornægter den selvbiografiske baggrund, som vi filmtilskuere kender. Jeg tolker pointen sådan, at kunstens mening unddrager sig kunstnerens egen opfattelse, og at vi tilskuere til gengæld kan se meningen. Meningen i Kurt Barnerts malerier unddrager sig heller ikke vendekåbe-professoren: For første gang virker dette dybt kyniske menneske rystet.

Det ligger mig fjernt at have noget imod smukke kvinder – Saskia Rosendahl som tanten og Paul Beer som kæresten – men jeg savner alligevel noget i deres roller. Eller er meningen, at i deres skønhed findes sandheden? Er der et svar i det forhold, at filmen vender tilbage til tante Elisabeths ord til den lille Kurt: "Sieh nicht weg! Nie wegsehen, Kurt. Alles, was wahr ist, ist schön". (Filmen kaldes "Never Look Away" i engelsktalende lande.) Er dette et motto for filmen? Altså: Kunst er skønhed og sandhed i ét? Kunsten 'über alles'? En kunstreligion?

Hvor fascinerende disse spørgsmål end måtte være, har Florian Henckel von Donnersmarck – producent, instruktør og manuskriptforfatter i én person – ganske vist præsteret noget af en storfilm. Men "Værk uden skaber" har ikke helt den nødvendighed og intensitet, som hans første spillefilm, "De andres liv" (Das Leben der Anderen, 2006), havde. Det er Donnersmarcks kun tredje film i de forløbne godt ti år. Hans anden film var "The Tourist" (2010), en indholdsløs amerikansk genindspilning af den franske film "Anthony Zimmer" (instr. Jérôme Salle, 2005). I den sammenhæng er "Værk uden skaber" trods alt en tilbagevendende til en vis meningsfuld filmkunst.

Filmfakta

Werk ohne Autor – Tyskland 2018 – Instr.+manus: Florian Henckel von Donnersmarck – Medv.: Tom Schilling, Sebastian Koch, Paula Beer, Saskia Rosendahl, Oliver Masucci, Hanno Koffler, Jevgenij Sidikhin, Jutta Vanaga, Ulrike C. Tscharre, Jörg Schüttauf, Jeannette Hain, Johanna Gastdorf, Ina Weisse, Rainer Bock, Ben Becker, Lars Eidinger – 188 min., farver – dansk biografpremiere d. 17. april 2019 – Udlejning: UIP

Links

https://en.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Richter

<http://cinemazone.dk/review.asp?id=11727&area=2>

<https://www.artechock.de/film/text/kritik/w/weohau.htm>

<https://www.rogerebert.com/reviews/never-look-away-2018>